

Azərbaycan xalqının çağdaş tarixinə qeyrət, hünər, şərəf səhifəsi kimi yazılan 44 günlük Vətən müharibəsi 30 ildən bəri yaşadığımız yurd itkisinə son qoymaqla hamımıza sonsuz sevinc, ölkəmizə ümummilli təntənə bəxş etdi. Dəmir yumruğa çevrilmiş nəhəng güc hesabına qazandığımız bu misilsiz qələbə əvvəlki faciələrimizin ağır-acılarını ovutmaqla yanaşı, məhv edilən düşmənin min bir vəhşiliklə göstərdiyi azğın müqavimət xalqımıza yeni itkilər, kədər, hüzn də yaşatdı. Qarabağ zəfərinə aparan yolda Azərbaycan düşməni ağır məğlubiyyətə uğradarkən yeni şəhidlər də verdi, xəsarət alanlar da oldu.

İnsanın həyatda üzleşdiyi ən böyük itki doğmalarının, yaxınlarının ölümüdür. Kiminsə yaralanıb əlil olması da can itkisi, bədən ağrısıdır. Bütövlükdə, xalqın müqəddəs savaşda şəhidlər verməsi, döyüşçülərinin yaralanıb əlilə çevrilməsi Vətənin canından can qopması, yurdun bədəninin xəsarət almasıdır. Bu yerdə Azərbaycanın milli dövlətçilik tarixinin əbədi qürur ünvanlarından biri olan Şah İsmayıl Səfəvinin ulu babası Şeyx Səfiəddinin öz sevimli oğlunu vaxtsız itirməsinə münasibətinin tarixi örnəyi və hikməti yada düşür.

İslam aləminin tanınmış zəka və kəramət sahibi olan Şeyx Səfiəddin dərin elmi, parlaq istedadı və müstəsna qabiliyyəti ilə dövrünün ən kütləvi dini təmayüllərindən olan Səfəvi təriqətini yaratmış, qüdrətli Səfəvi dövlətinə aparan yolun başlanğıcını qoymuşdu. Müqəddəs "Quran"ın və İslam peyğəmbəri Məhəmmədin hadisələrini təfsirində xüsusi zəka nümayiş etdirən ulu şeyxin yaradıcısı olduğu təriqətin əsas dəyərləri səbr və təmkin anlayışı idi. Şeyx Səfiəddinin inamı və etiqadı belə idi ki, Allahdan gələn əmr səbirlə qarşılanmalıdır və haqqdır. Bu təriqətdə insanın ən ağır sınaqlar qarşısında dözümlü göstərməsi imandan sayılırdı.

Böyük və sevimli oğlu Məhyəddini vaxtsız itirməsinə də Şeyx Səfiəddin Allah məsləhəti sayaraq dözümlü nümayiş etdirmişdi. Tanınmış mövlanelərdən biri yas mərasimində onun yanında oturub sakitcə ağlayanda isə şeyx də göz yaşlarını saxlaya bilməmişdi. Sakitləşəndən sonra bu səbirsizliyin səbəbini özü məclisdəkilərə açıqlayaraq demişdi ki, övlad itkisi ata-ananın canından can ayrılması deməkdir. Bu ağrını yalnız övlad itirənlər bilərlər.

Artıq arxada qalmış Vətən müharibəsində düşmənlə üz bəüz döyüşüb onu geri oturdarkən şəhid olmuş igidlərimiz, ilk növbədə, onları dünyaya gətirən, böyüdüb ərşəyə çatdıran, qələbə öyüdü ilə cəbhəyə yola salan ata-anaların can itkisidir. Hünərləri ilə ölkəmizin

ərazisini bütövləşdirən, itirilmiş torpaqlarımızı axan qanları ilə yenidən vətənləşdirən bu şəhidlərin hər biri fiziki ölümləri ilə mənəvi ölümsüzlüyə qovuşsalar da, onlar bir ailənin övladı, bir nəslin doğması, bir elin-obanın yetirməsidir. Övladlarının Vətən yolunda qurban getməsi şəhidlərin ata-anası üçün böyük təsəlli olsa da, onların canlarından can ayrılmasından doğan ağrının qarşısını da heç kəs və heç nə ala bilməz. Böyük Şeyx Səfinin dediyi kimi, bu ağrının qarşısını almağımızı yalnız can itkisi yaşayanlar bilərlər.

Vətən müharibəsində əbədiyyətə qovuşmuş şəhidlərimizin valideynlərinin övlad nisgilini onların yanında olmağımızla yox edə bilməsək də, bu ağır itkinin hamımızı ağır itdiyini bildirməklə canından can qopanları, az da olsa, ovutmaq mümkündür. Bəşəri bir hikmətdə açıqlandıqı kimi: sevinc paylandıqca çoxalar, kədər paylandıqca azalar.

Elə ailələrimiz var ki, onların can itkisi bir deyil, ikiqat olub. Elə ata-analarımız oldu ki, iki övladını şəhid verdilər və onların canından bir can deyil, iki can ayrılıb.

Bu insanların hər birinin nisgili, ağrısı və sızılması başadüşüləndir. Zəfərimizin, xalqımıza misilsiz ağırlar və faciələr yaşatmış düşmənin ümummilli bir bəla mənbəyi kimi yox edilməsinin böyüklüyü və əzəməti isə ondadır ki, qazanılan bu qələbə hüdudsuz ağır-acılarımızı üstələyə bildi. Övladını itirən ata-analar da, həyat yoldaşını son mənzilə dəyanətlə yola salan xanımlar da ağırlarını bir kənara qoyub, çiyərparalarının, can yoldaşlarının axan qanları ilə qazanılan ümummilli dinclikdə necə böyük payları olduğundan qürurlandılar.

Bütün xalq şəhid ata-anaları qədr onların yoxluğuna sızıldadı, bu nisgili paylaşmaqla onu azaltmağa, ovutmağa çalışdı. Vətən şəhidlərinin hər biri istəyində olduğumuz dinc həyata qapı açmaqla, xalqın alnından töhmət damğasını qanları ilə silməklə canlarını qurban verdi. Şəhidlər qeyb etdikləri canları ilə düşmənin ölü zonaya çevirdiyi Qarabağımıza əbədi can verdilər.

Eyni zamanda, şəhidlərimiz onların həsrətindən qovrulmuş yaxınlarına və əzizlərinə sonsuz qürur duyğusunu miras qoyub getdilər. Onlar əmin idilər ki, canlarını fəda etdikləri torpağı xalqımıza qaytarmaqla elə bir sərvət qazanırlar ki, bundan onların doğma-yaxınlarına, el-obalarına, bütün xalqına pay düşür. Bu haqqın əvəzində isə hər kəs və hamı onların doğma-əzizlərinin tənhalığına ortaq olacaq, onların qovrulmuş ürəklərinə su səpəcəklər.

Xalqımız şəhid qanı ilə bütövləşmiş, müqəddəsləşmiş torpaqlarımız haqqında düşündükcə

dan ibarətdir. Sağdakı otaqda Veyis babanın məzarı var. Soldakı otaqda da vaxtilə məzarlar var idi. Amma indi onlar görünməz olub və kiçik yaşlarından bu otaqdakı məzarların şəhidlərə aid olduğunu eşitmişdim. O zaman bu sözün mahiyyətini başa düşməyə də bu söz altında dəfn olunanlara da müqəddəslər kimi yanaşıldığını görürdük.

Bir əsrdən artıq həyat sürmüş babam Cavad kişinin söhbətlərindən eşitmişdik ki, bu ziyarətə gələn yerləşdiyi otaqların divarları tikilərkən təsadüfən şəhid qəbirlərindən biri açılmışdı.

Elə Şamaxı yolunun kənarında sovetin sət qılıncından, ermənilərin məkrli hiylələrindən bu günə kimi qorunub saxlanmış tənha türk məzarı da bütün xalqın şəhid adına ehtiramı, şəhid müqəddəsliyinə etiqadı ilə bağlıdır.

Vaxtilə Şah İsmayıl da haqq yolunda şəhid olmuş qızılbaş döyüşçülərinə, özünün silahdaşlarına sonsuz bir ehtiram göstərirdi. Çaldıran döyüşündə şəhid olanların onun arzusu və göstərişi ilə müqəddəsliyi şübhə doğurmayan ulu babası Şeyx Səfiəddin ziyarətə gələn həyətinə dəfn

şəhidliyi qürur yerinə çevirdi. Bütün xalq şəhidlərin fədakarlığından güc aldı, böyük bir imperiyaya təsəvvür edilməyəcək bir lərzəyə saldı. Ən başlıcası isə bu şəhidlər Azərbaycana və azərbaycançılığa yeni bir tənəkkürün və düşüncənin meyarını bizlərə anladılar. Onlar xalqın adını uca etdilər, xalq da onların xatirəsini ucaltdı və Bakının ən uca yerində onlara qucaq açdı.

İndi 20 Yanvar şəhidlərinin uyuduğu o xiyaban hər bir azərbaycanlı üçün müqəddəs bir məkandır. Məkanın özünə də şəhidlərin adı verildi. Həmin məkanda indi yalnız

Şəhidlik bizim istiqlaliyyətimizin ciğirdaşına çevrilmişdir. Əslində, şəhidlik həm də elə müstəqilliyimizin möhkəmləndirilməsi amillərindən biridir. Ona görədir ki, şəhidlik xalqımızın alın yazısına, həm də xalqımızın ucalıq məqamına çevrilmişdir.

İndi onların sayı çoxdur, bizim gözlədiyimizdən də çoxdur, borclarından çıxma bilməyəcəyimiz qədr çoxdur. İndi elə bir yaşayış məntəqəsi tapmaq olmaz ki, oranın öz şəhidi, öz ucalıq məkanı olmasın. Hər biri də bizim üçün Azərbaycançılıq meyarıdır, Vətən sevilirlik nümunəsidir. Ona görə də onlar sevilirlər, unudulurlar. Unudulmayacaqlar da, çünki onların qanı ilə suvarılmış torpaqlarda qurulan Azərbaycan tarixlərə şəhidlik edəcəkdir və Azərbaycan var olduqca onun varlığı yolunda canını fəda edənlər də xatırlanacaqlar.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, Silahlı Qüvvələrin Ali Baş Komandanı cənab İlham Əliyevin qəhrəmanlıq simvolu olan Mübariz İbrahimovun vida mərasimində iştirakı və çıxışı, şəhid general Polad Həşimovun, polkovnik Şükür Həmidovun xatirəsinə verdiyi dəyər Azərbaycan dövlətinin şəhidlərimizə göstərdiyi ehtiramın bir nümunəsi sayıla bilər. Şəhid yurddaşlarımızın yaxınlarının nisgilini, ürək yanğısını ovunduran və onlara səbir verən amillərdən biri də elə şəhidlərimizə olan güclü və sonsuz bir ehtiramdır.

Azərbaycanın dövlət gerbinin mərkəzində bir alov təsviri vardır. Mütəxəssislər bunu xalqımızın atəşpərəstlik tarixinin nişanəsi kimi qəbul etsələr də, ərəb qrafikasını bilənlərə aydındır ki, bu atəş həm də "Allah" sözünün ərəbcə ifadəsidir. Amma bu atəş həm də torpaqdan cücərən və alovlanıb bütün Azərbaycanı isindirən şəhid qanını andırır. Bu alov hər zaman olacaqdır, nə qədər ki Azərbaycan vardır, şəhidliyin bizə bəxş etdiyi müqəddəslik də əbədidir, nə qədər ki, Azərbaycan vardır, bu alov həm də, sanki, Azərbaycanın bu gününə və gələcək yoluna bir işıq salır.

Əslində, elə şəhidlər də bunun üçün həyatlarını fəda veriblər ki, onların torpaqdan cücərən və alovlanan qanlarının istisində və işığında Azərbaycan daim boy atsın, bu torpaqda yaşayan insanların qürur yerinə çevrilsin. Bu yolun fədailəri olan insanlar həmişə minnətdarlıqla anılacaqlar. Onları yetirib tərbiyələndirən, torpağı Vətənləşdirmək uğrunda xalq davasına göndərən ata-analar isə xalqımızın başucalığı ünvanına çevriliblər.

Mehman SÜLEYMANOV,
Silahlı Qüvvələrin Hərbi Akademiyasının professoru,
ehtiyatda olan polkovnik

Şəhidlər – zəfər salnaməsinin unudulmaz qəhrəmanları

öz övladlarının hünəri ilə dönə-dönə öyünür, onları yetirən insanlar qarşısında borcunu daha dərinəndən anlayır.

Ötən savaşın ümumi mənzərəsini düşünəndə isə xalqımızın heç vaxt olmadığı qədər nəhəng bir yumruğa çevrildiyini görürük, bu birlikdən yeni güc alıb yollarımızın sağaldılmasına səfərbər oluruq.

Şəhidliyin Yaradanın dərğahında yüksək məqamları olduğuna biz hamımız bilirik. Sovet hakimiyyəti illərində şəhid sözü ideoloji yasağa çevrilsə də, bu sözün mahiyyəti haqqında ilk təsəvvürlərim də elə o illərə gedib çıxır. Görənlər və ziyarət edənlər bilirlər ki, uşaqlığımızı keçirdiyim Ağdaş rayonunun Xinaxlı kəndindəki Veyis baba (Üveys Qərani) ziyarətə gələn hər kəsə

Deyildiyinə görə, o qəbirdəki şəhidin büründüyü kəfən tər-təzə qalmışdı. Halbuki onlar islam peyğəmbərinin yaşadığı dövrün şəhidləri idilər. Bunu eşidən insanlar da deyiləni bir təbiət möcüzəsi kimi deyil, Allahın şəhid adına lütfü kimi qəbul edirdilər. Elə şəhidlərə olan ehtiramın ifadəsi kimi, Cavad kişi hər dəfə Veyis baba ziyarətə gələnə gedəndə deyərmiş ki, burada türk şəhidləri də dəfn olunub, onlara ayrıca dua edin.

Bu da xalqın XX əsrin əvəllərində xalqımızın nicatı yolunda canlarını fəda edən türk şəhidlərinə bəslədiyi dərin ehtiramın bir ifadəsi idi. İnsanlar çalışırdılar ki, hətta sovet dönəmində də xalqımızın nicatı yolunda şəhid olmuş türk qardaşlarımızın ruhunu duasız qoymasınlar.

edilmişdilər. Şah İsmayıl özünün də həmin məkanda dəfn edilməsinə vəsiyyət etmişdir. O, Səfəvi şahları arasında yeganə şahdır ki, Şeyx Səfiəddin məqbərəsində dəfn edilmişdir. Bu, onun həm ulu babasına, həm də onunla birgə döyüşlərdə şəhid olmuş silahdaşlarının ruhlarına yaxın olmaq istəyi ilə bağlı idi.

Şəhid müqəddəsliyinin bütün mənəvi dəyərlərdən nə qədər üstün olduğunu 1990-cı ilin 20 Yanvar hadisələri zamanı da gördük. Həmin gün sanki dəniz yerindən qopdu, ən adi və sadə insanların daxilində Vətənin haqq işinə bağlılıq vulkan kimi kükrədi. O günə kimi bizimlə birlikdə gün-güzəran sürən, çoxlarından fərqlənməyən insanların daxilindəki Azərbaycan sevgisi

20 Yanvar şəhidləri deyil, həm də Qarabağ müharibəsinin şəhidləri də çiyin-çiyinə döyüşdükleri kimi, yan-yana da Vətən torpağına sığınblar. Şəhidlər xiyabanında həm də 1918-ci ildə Azərbaycanın azadlığı və müstəqilliyi uğrunda canlarını fəda etmiş qardaş türk əsgərlərinin xatirəsinə əzəmətli bir abidə ucaldırılmışdır. Bu abidə 2000-ci ilin aprel ayında ulu öndər Heydər Əliyevin və Türkiyənin o zamankı Prezidenti Süleyman Dəmirəlin iştirakı ilə açılmışdı.

Çox təəssüf ki, haqsızlığın, məhəlli maraqların, birtərəfli mühakimələrin cövlan etdiyi məsiri dünyada Azərbaycanın müstəqilliyini, istiqlaliyyətini şəhidsiz qorumaq elə də asan olmadı.